

hitelesen megállapíthatja a gondolatközlő szellemi arculatát, egyéniségét; dehogyan a betűk vonalvezetéséből vagy a hurkok rajzából, sokkal inkább a gondolat mondattá formálásának a mikéntjéből.

Vannak, akik botor módon haszontalannak minősítik e munkálkodást; az atomkorban, úgymond, csak időt fecsére, aki ily avíttságokkal foglalkozik. Ez azonban tévedés. Ellenkezőleg: soha nem volt oly nagy szükség, mint épp napjainkban az alkotó gondolat hiánytalan kifejezésére vagy akár a népek közti – gyakran temérdek félreértéstől zavart – viszony érthető megfogalmazására. És persze hön óhajtjuk – bár elő is segíthetnénk! – a zaklatott korunkban élő ember gondolati és érzésállapotának hiteles megszólaltatását. A nemzeti és nemzetiségi gyűlölködések ellenére mégis – szinte csak azért is! – egyre szélesebb távlatok felé kitarulkozó világunkban egyre nagyobb szükség van arra is, hogy legyenek minél többen, akik képesek ezt az üzenetet – ha másutt hangzott el – az eredetivel azonos ritmusban lélegezve tolmácsolni. A filológus nem vágyik sikerre, elismerésre. Az ő jutalma: a nemzeti műveltség gazdagodása, az anyanyelv kifejező eszközeinek alkalmassá edzése minden árnyalat hiánytalan közlésére. Ez most azért múlhatatlanul szükséges, mert nyilvánvalóan átmeneti korban élünk. A rengeteg rosszból, amely körülvesz, előbb-utóbb – kínos vajúdással – megszülethet a magasabb rendű jó. A magunk szelíd és szerény módján ennek eljövételét készítjük elő.

Illyés, akinek véleményét mindig érdemes megfontolni, amikor a nyelv és az irodalom tudatformáló, nemzetmegtartó szerepéről esik szó, azt vallotta, hogy „az irodalom a megismerés legfőbb forrása”. Meg is indokolja, miért és miképp: „Amit az ember ember-természetéről tudunk, azt voltaképpen a művészi ábrázolásból, szorosabban a szépirodalomból tudjuk. Úgy értve ezt, hogy ami lényegeset, valódit az ember elmondott magáról, hogy mi jóra-rosszra képes, mi esett meg és mi eshet még meg vele, azt az irodalom nyelvén mondta és mondja el.” Bizonylyal lehet vitatni, esetleg árnyalni e büszke tételt, de kétségtelen, hogy az irodalom – más nyelvi közlési módokkal együtt – ma is, mint korábban mindig, az egyéni és közösségi önmegismerés egyik gazdag forrása. E forráshoz vezető úton segít eligazodni a közhasznú filológia.

